

پیشگفتار

به نام خدای هنرآفرین بدو کافریده هنر، آفرین

با توجه به سرعت پیشرفت علوم و فناوری و در پی آن تغییرات اجتماعی در حیطه‌های مختلف از جمله نیازهای اقتصادی، فرهنگی و هنری، لازم است در آموزش گام به گام، اصولی و احیاء هنر خاتم که یکی از هنرهای روبه فراموشی است، اقدامات جدی نمود.

از این رو در عصر فعلی که عصر سرعت نام گرفته و حرکت جوامع به سوی جهانی شدن است، از شیوه‌های نوین و پایدار آموزشی بهره گرفته، تا به شیوه‌ای صحیح، سریع و موفق در جهت توسعه این هنر، گام‌های مؤثری برداریم. در این راهبرد، پس از چاپ دو کتاب قبلی خویش تحت عنوان‌های: «کارگاه خاتم‌سازی (۱)» و «هنر خاتم‌سازی»، اینک اقدام به نگارش سومین کتاب آموزشی خاتم، با عنوان «هنر خاتم‌کاری» به شکل پیمانه‌ای و پودمانی نموده‌ایم.

هدف اصلی نگارش مجموعه کتاب‌های آموزشی خاتم، ارائه روش صحیح و گام به گام این هنر به منظور ارتقاء سطح کیفی و هنری بوده که بر اتکاء تجارب علمی - عملی چندین ساله‌ی تدریس خویش (نزدیک به دو دهه) در سازمان آموزش و پرورش بوده است.

از آنجایی که به مرور امانتی را که در دست داریم و رسالت آموزشی خویش را باید به جوانان بسپاریم، لازم است تعدادی از نیروهای انسانی فعال و علاقه‌مند به یادگیری خاتم، وقت و توان خویش را برای فراگیری صحیح و گسترش این هنر اصیل و سنتی به شکل تخصصی و تکنیکی صرف کنند.

از این رو در کتاب‌های خویش که برای نخستین بار به شکلی کاملاً ساده و شیوا به همراه تصاویر متعددی که در کنار هر مطلب آورده شده، سعی شده است که به فراگیران آموزش جامع و کامل داده شود. باشد که این اقدامات چشم‌های هنردوست خاتم را به تلاشی نو در زمینه این هنر دعوت نماید.

به امید روزی که تالو هنر فراموش شده‌ی خاتم، همچون ستاره‌ای درخشان، بار دیگر بر تارک آسمان تابناک هنر ایران بدرخشد.

با سپاس، انتظاری

تابستان ۱۳۸۸

واحد کار اول

۱-۱-۱۰. توانایی خاتم کاری اولین سطح قاب

قاب یکی از کاربردی ترین سازه های چوبی است.

در پیمانہ مهارتی سوم بخش اول همین کتاب، ساخت و خاتم کاری قاب به صورت گام به گام آموزش داده شده است. در این پیمانہ مهارتی سعی شده است که خاتم کاری قاب به صورت پیشرفته تر آموزش داده شود تا علاقه مندان توانایی لازم را به دست آورند.

تعریف

قاب دوقابه عبارت است از قابی که دارای دو سطح متفاوت باشد. در سطح اول قاب، معمولاً یک لایه خاتم حاشیه می چسبانند. دو ضلع روبروی هم معمولاً در مرحله اول و دو ضلع باقیمانده دیگر در مرحله دوم خاتم کاری می شوند.

۱-۱-۲. انواع قاب دوقابه

قاب های دوقابه انواع مختلف دارد و بر حسب این که سطح دوم را با چه نوع چوب ابزار بزنند (رجوع به تصویر ۱-۱۹ بخش اول همین کتاب) به سه دسته زیر تقسیم می شود:

الف) دو قابه برجسته (گرده ماهی)

ب) دوقابه گود (گیلویی)

ج) دوقابه شیب دار (پنخی)

خاتم کاری دوقابه شیب دار از انواع دیگر ساده تر و راحت تر است. خاتم کاری دوقابه های برجسته و گود احتیاج به مهارت و دقت بیشتری دارد.

مراحل خاتم کاری انواع قاب های فوق در سطح اول مشابه بوده و فقط در حالت دادن لایه های خاتم بر روی

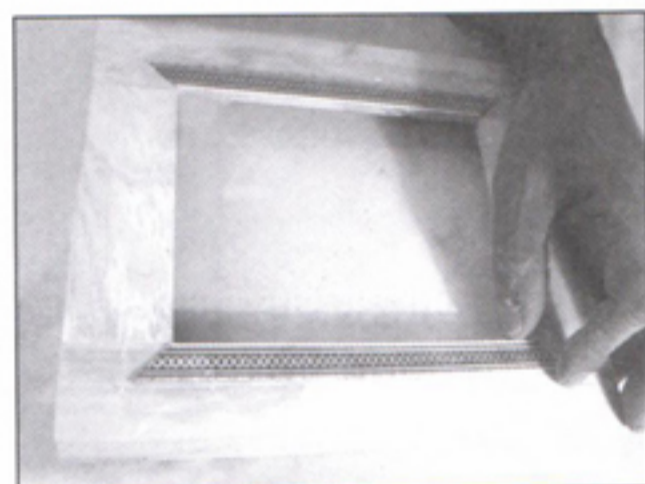
مهارت: هنر خاتم کاری

پیمانه مهارتی دهم: ساخت و خاتم کاری دو قابه پخی گوشه دار

چوب های ابزار خورده در سطح دوم است که متفاوت می باشند. (از تصاویر ۲-۱۷ و ۲-۱۸ بخش اول همین کتاب می توانید برای خاتم کاری دو قابه گود و برجسته استفاده کنید).

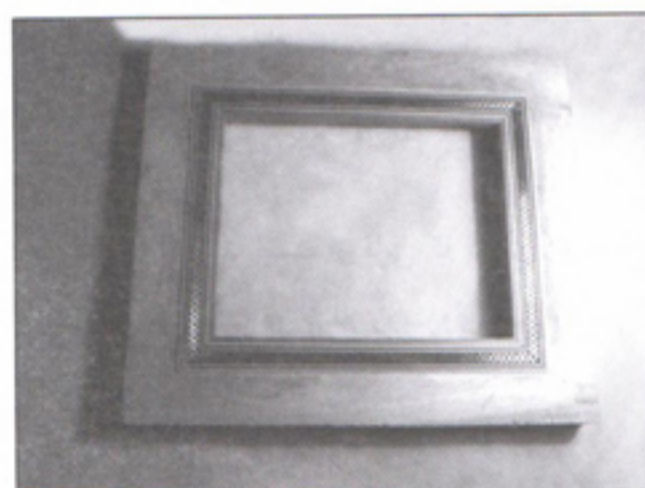
۱۰-۱-۳. روش کار

تصویر (۱۰-۱) پس از آن که چهارچوب قاب را تشکیل دادید، دو عدد لایه خاتم حاشیه را در دو ضلع روبه روی هم بچسبانید.

▲ ۱۰-۱

تصویر (۱۰-۲) دو ضلع روبروی دیگر قاب را لایه خاتم حاشیه بچسبانید.

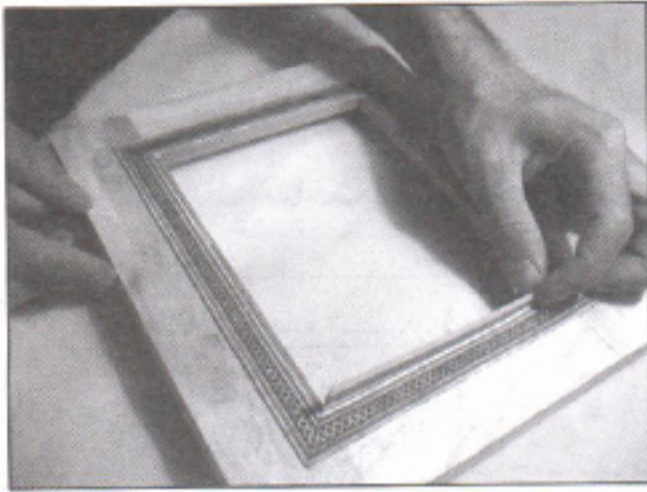
▲ ۱۰-۲

تصویر (۱۰-۳) گوشه های داخلی و خارجی قاب را گونیا کنید.

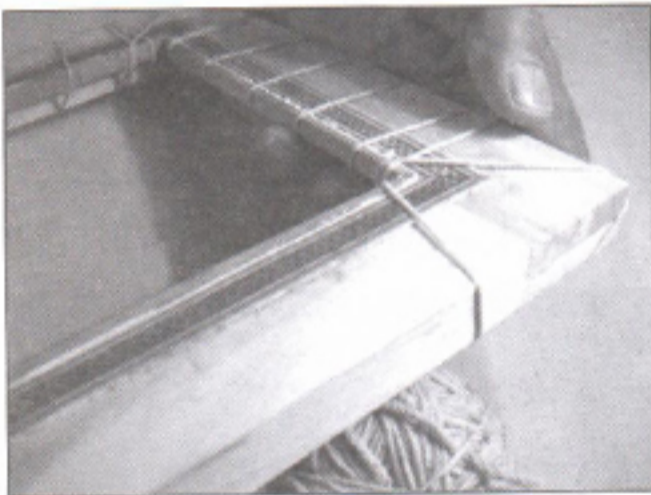
▲ ۱۰-۳

تصویر ۱۰-۴) قاطعی های دهانه داخلی قاب را بچسبانید.

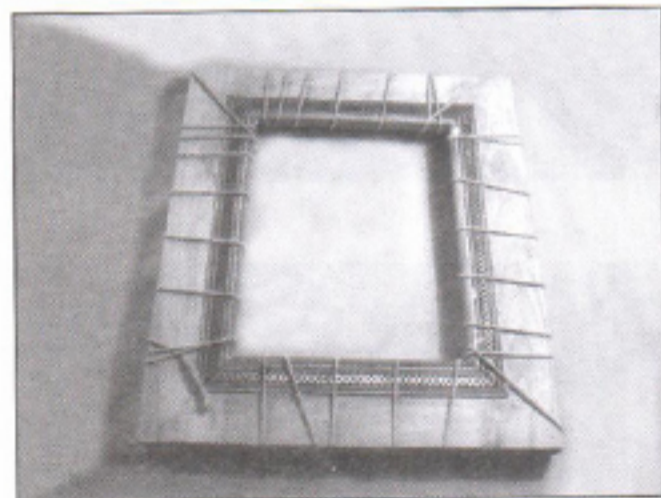
▲ ۱۰-۴

تصویر ۱۰-۵) به منظور استحکام کار، قاطعی های چسبانده شده را نخ پیچی کنید.

▲ ۱۰-۵

تصویر ۱۰-۶) پس از خشک شدن چسب های قاطعی، نخ ها را باز کنید و لایه های خاتم را سوهانکاری کنید تا برای مرحله بعدی کار آماده باشد.

▲ ۱۰-۶

واحد کار دوم

۱-۲-۱. توانایی ساخت و خاتم‌کاری دومین سطح قاب

تعریف تیرک:

برای آماده کردن دو قابه شیب‌دار (پخی) معمولاً چوب‌هایی با شیب چهل و پنج درجه را با اره برقی می‌برند. پس از برش چوب‌های شیب‌دار بر حسب اندازه‌ی پهناوری قاب که اگر باریک باشد یک لایه خاتم حاشیه و اگر پهن باشد یک لایه خاتم متن می‌چسبانند. در این مرحله به این چوب‌هایی که روی آن خاتم‌کاری شده است «تیرک» می‌گویند. تیرک‌ها را پرداخت‌کاری می‌کنند و پس از بریدن قسمت‌های اضافی و فارسی بُر کردن گوشه‌های هر تیرک، آنها را در کنار لایه‌های خاتم حاشیه سطح اول می‌چسبانند.

۱-۲-۲. انواع تیرک‌ها

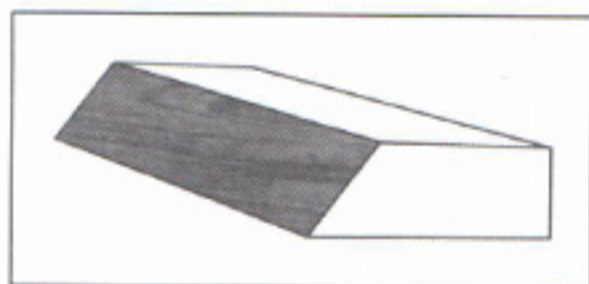
الف) تیرک شیب‌دار را «پخی» می‌گویند.

ب) تیرک گود را «مقعر»، «توکاس» یا «گیلویی» می‌گویند.

ج) تیرک برجسته را «محدب»، «عدسی» یا «گُرده ماهی» می‌گویند.

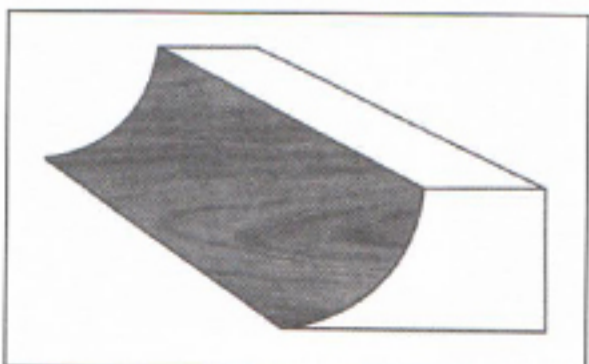
د) تیرکی که بخشی از آن گود و بخشی برجسته باشد به نام تیرک «کاس و گرد» یا «کاس و سینه» می‌گویند.

تصویر ۱۰-۷) تیرک پخی را نشان می‌دهد.

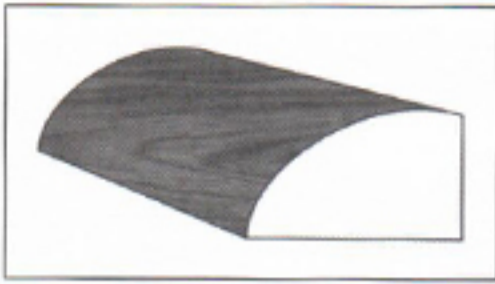

▲ ۱۰-۷

تصویر ۱۰-۸) تیرک توکاس را نشان می‌دهد.

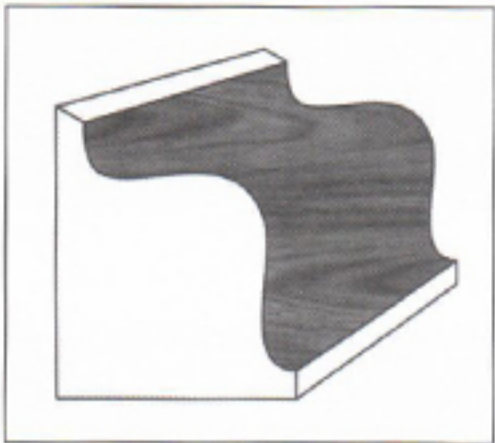

▲ ۱۰-۸

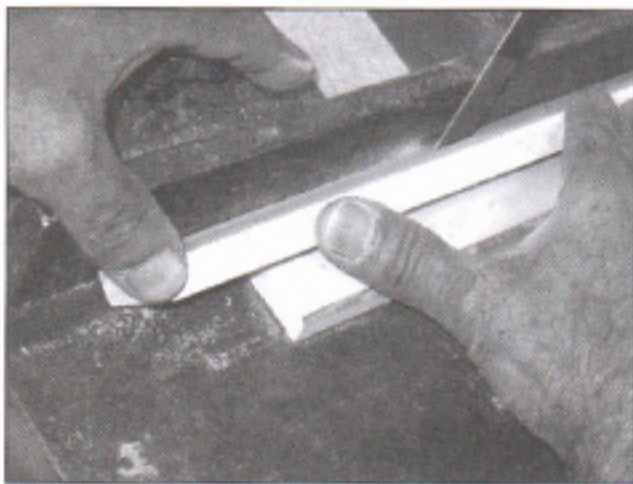
▲۱۰-۹

تصویر ۹-۱۰) تیرک گرده ماهی را نشان می‌دهد.

▲۱۰-۱۰

تصویر ۱۰-۱۰) تیرک کاس و گِرد را نشان می‌دهد.

▲۱۰-۱۱

۳-۲-۱۰. روش کار ساخت دوقابه پخی

تصویر ۱۱-۱۰) به منظور سهولت و سرعت در آماده کردن چوب‌های تیرک پخی، آنها را با اَره برقی ببرید.

▲۱۰-۱۲

تصویر ۱۲-۱۰) قسمت وسط تیرک‌ها را خاتم‌کاری کنید.

توجه: دقت کنید دو سر خاتم را از دو طرف فارسی بُر کنید و پس از چسباندن آنها را بچسبانید.